

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΟΝΤΟΥ

ΜΙΚΡΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ.

§. 3.

Ῥύμμα ἐκ τοῦ ῥύπτειν καὶ σμήμμα ἐκ τοῦ σμήν ἢ σμήγμα ἐκ τοῦ σμή-
χειν, σμηματοφορεῖον ἢ σμηγματοφορεῖον.

Γῆ σμηκτορὶς ἢ πλουτορὶς.

Γῆ Κιμωλλία, γῆ Αἰμυρία, γῆ Κρητική, κτλ.

Λίτρον ἢ λίτρον, νιτροῦν (ἐξ οὗ νίτρομα), ἐκνιτροῦν (=νίτρω καὶ κί-
ρειν ἢ φαιδρύνειν), προεκνιτροῦν, νιτρίτις, κτλ., Χαλαστραῖον Λίτρον ἢ
λίτρον.

Κονία, στακτὴ κονία (*lixivium*), στακτὴ—στάκτη=σποδὸς ἢ τέφρα.

Χαλαίρυπος, οὖρον, τρέξ.

Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ἠγνόουν τὸν σάπωνα· τὰ δὲ λόγον σάπωνος παρ'
αὐτοῖς ἐπέχοντα ὠνομάζοντο ῥύμματα ἐκ τοῦ ῥύπτειν ἢ σμήματα ἐκ τοῦ
σμήν. Εἶνε δὲ τὰ ῥύπτειν καὶ τὸ σμήν ἢ σμήχειν συνώνυμα δηλοῦντα κα-
θαίρειν, φαιδρύνειν, πλύνειν, κτλ.

Ἀριστοφάν. Λυσιστρ. 377:

εἰ ῥύμμα τυγχάνεις ἔχων, λουτρόν γ' ἐγὼ παρέξω.

Σχολ. α' Ῥύμμα: τὸ παρ' ἡμῖν σμήγμα ἢ νίτρον». Πλάτ. Πολιτ. σελ. 429,
ε' «καὶ ἡ πλῆσις οὗτ' ἄνευ ῥυμμάτων οὔτε μετὰ ῥυμμάτων δύναται αὐτῶν
τὸ ἄνθος ἀφαιρεῖσθαι». Πρβ. καὶ Ἀθήν. σελ. 351, ε' «τοῦ δὲ βαλανέως ἐν
Καρδίας ῥύμμα γῆν μοχθηρὰν καὶ ὕδωρ ἀλμυρὸν παρέχοντος, πολιορκεῖσθαι
ἔρη κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν». Ἀλκίφρ. Ἐπιστ. Γ', 11 «ἀπαίαν σε
τὸ ὕδωρ ἢ τὸ ῥύμμα τὸ πρὶν ἐκάθαιρε». Φιλόστρ. Ἐπιστ. 58 «εἴτ' ἄκροισ
δακτύλοις εἴτε ῥύμμασι καὶ πόσις». Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 467 «ἐπειτα
ῥύμματ' ἅττα διὰ σταγίδων καὶ ἐτέρων μικτά». Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 254
«καὶ τῇ περιεργίᾳ τῶν ῥυμμάτων τὸ οἶκεῖον μαραινέται ἄνθος». Ἀντίγον.
Καρύστ. 172 «καὶ τὴν Ἀσκανίαν πότιμον οὕταν τὸ προσεγεγθεν αὐτῇ πλύ-
νειν ἄνευ ῥύμματος», κτλ. Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ Λεξιφάνει τοῦ Λουκιανοῦ
§ 2 αὐτοῦ δέ, ὦ παῖ, σπλεγγίδα μοι καὶ βύρταν καὶ φωτώνια καὶ ῥύμματά
ναυστολεῖν ἐς τὸ βαλανεῖον». Ἐν ταῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίαις Ἀχαρν. 17
ἀναγινώσκεται α' Εἰς οὗ γὰρ ῥύπτομαι. Ἀντὶ τοῦ σμήχειν, τουτέστι ζῶ,
μεταφορικῶς τῷ γὰρ ζῶντι ἔπεται τὸ ῥύπτεσθαι· ῥύμματα γὰρ τὰ σμήγ-
ματα. Καὶ Ὅμηρος ῥύμματα πάντα κάθηρεν. Ἀλλ' ὁ Ὅμηρος εἶπεν Ἰλ.
Ε, 171:

ῥύμματα πάντα κάθηρεν, ἀλείψατο δὲ λίπ' ἐλαίῳ.

Τὸ ῥύμματα ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀκαθάρσαι ἐκ πλύνσεως εὐρίσκεται παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Γ', σελ. 795 «ἐκκλῃθαιρον ἀποπάτους τε καὶ βαλανεία καὶ μαγειρεῖα καὶ τὰ τῶν πλυνόντων τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν ὀδόντην ῥύμματα».

Ἀθην. σελ. 409, γ' «Ἐχρῶντο δὲ εἰς τὰς χεῖρας ἀποπλύνοντες αὐτάς καὶ σμήματι ἀπορρύψεως χάριν, ὡς παρίστησιν Ἀντισθένης ἐν Κωρύκῳ».

Ἐν ὅσῳ δ' ἀκροῶμαι σου κέλευσόν μοι τινα
φέρειν ἀπονέφασθαι. — Δύτω τις δεῦρ' ὕδωρ
καὶ σμήμα».

Πρὸς. καὶ σελ. 409, ε' «Καὶ Φιλόξενος δ' ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Δείπνῳ φησὶν».

Ἐπειτα δὲ παῖδες νίπτρ' ἔδωσαν κατὰ χειρῶν
σμήμασιν ἐννομήκτοις χλαιοθαλπῆς ὕδωρ ἐπεγχεόντες
τύσσον, κτέ.»

Γράσσεται δὲ καὶ παρὰ Θεοκρίτῳ 1Ε', 30 ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν νέων ἐκδοτῶν καθ' ὑφήγησιν τοῦ Ἑρμαννοῦ «ἀ δὲ σμάμα φέρει» ἀντὶ τοῦ «ἄδ' ὡς γάμα φέρει» ἢ «ἄδ' ἐς γάμα φέρει», κτλ. Τὸ ἀγγεῖον ἐν ᾧ ἐφέρετο τὸ σμήμα ἐκαλεῖτο σμηματοφορεῖον. Ἐποιήσατο δὲ τῆς λέξεως ταύτης χρῆσιν ὁ Ἀριστοφάνης, καθὰ διδάσκει ὁ Πολυδεύκης λέγων Γ', 127 «Ἐν δὲ Ἀριστοφάνους Αἰολοσίκῳ καὶ σμηματοφορεῖον». Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἑτυμολογικῷ σελ. 354, 8 ἀναγινώσκεται «φέρουσαι χουσίῳ λεκανίδας, σμήγματα, φορεῖα, κτένας, κτέ.» ἀντὶ τοῦ σμηματοφορεῖα. Ὑπὸ τοῦ Ἑσυχίου μνημονεύεται καὶ σμηματοδοκίς καὶ σμηματοθήκη «Ῥύμματα σμήμα. Καὶ ἡ σμηματοδοκίς, σμηματοθήκη». Ἀλλ' ἔσως γραπτέον σμηματοδόκη ἀντὶ τοῦ σμηματοδοκίς.

Τὸ ἐκ τοῦ σμήγειν παρηγμένον ὄνομα σμήγμα ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ Φρυγίου γράφοντος σελ. 253 «Σμήγμα καὶ σμήξαι: Καὶ ταῦτα ἀνάττικα» τὸ γὰρ Ἀττικὸν σμήμα καὶ σμήσαι τὸ μὲν ἄνευ τοῦ Γ, τὸ δὲ διὰ τοῦ Σ». Πρὸς. καὶ Θωρ. Μάγιστρος. σελ. 333, 12 «Σμῶμαι καὶ σμήσαι καὶ σμήμα Ἀττικὰ σμήχομαι δὲ καὶ σμήξαι καὶ σμήγμα ἀνάττικα» καὶ σελ. 322, 4 «Ῥύπτεσθαι καὶ ῥύμμα Ἀττικοί, σμήχεσθαι καὶ σμήγμα Ἑλληνας» καὶ Μοῦριν σελ. 336 «Ῥύπτεσθαι ῥύμμα Ἀττικῶς, σμήχεσθαι σμήγμα Ἑλληνικῶς». Τὸν μετὰ τοῦ Γ ἐκφερόμενον τύπον σμήγμα βλέπει τις ἐν τοῖς Ἰπποκρατεῖσις Τόμ. Α', σελ. 325 «καὶ μᾶλλον μὲν μὴ σμήχεσθαι ἦν δὲ σμήχῃται, θερμῷ χρέεσθαι αὐτῷ καὶ πολλαπλασίῳ ἢ ὡς νομίζεται σμήγματι» καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ Δημητρ. 27 «ιδὼν ἡθοροσμένον τὸ ἀργύριον ἐκέλευσε Ἀκρίξ καὶ ταῖς περὶ αὐτὴν ἐταίραις εἰς σμήγμα δοθῆναι» καὶ παρὰ Διοσκορίδῃ Τόμ. Α', σελ. 646 «μίγνυται σμήγμασι τοῖς πρὸς τραχύτητι καὶ κνησμοῦς εὐθετοῦσιν» καὶ ἄλλαχού καὶ παρὰ Σωρανῷ σελ. 301 Ἑρμ. «φοινίσσιν δὲ τὰ περὶ τὸ ἐφρήδαιον καὶ τὴν ὀσφύν καὶ τὸ ὑπογάστριον παροπτήσαι, σμήγμασι δαιμέσιν ἢ τοῖς πεσσοῖς τοῖς διὰ νίτρου καὶ σταφίδας» καὶ παρ' ἄλλοις. Παρεθέμεθα δὲ καὶ ἐκ τοῦ Ὀρείδασίου ἐν § 2, σελ. 192

ῥῆσιν, ἐν ᾗ κεῖται «τῷ Γερμανικῷ σμῆγματι». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ζωνα-
ρα λέγεται σελ. 1660 «Σμῆγμα: τὸ καθάρισμα, σαπῶνιον· μέγμα δὲ Ἰο,
Ἐκ τοῦ σμῆγμα παρήχθη τὸ ἐπίθετον σμηγματώδης, ὅπερ καὶ παρ' Ἀρε-
τκίῳ ἀπαντᾷ ἐνιχυοῦ καὶ ἐν τοῖς Ἱπποκρατεῖσι Τόμ. Α', σελ. 317 «ἔχει
γὰρ σμηγματώδές τι, ὃ μᾶλλον τοῦ καιροῦ καταγλισχραίνει τὸ πτύαλον».
Πρὸς Γαλην. Τόμ. ΙΕ', σελ. 653 «Μελικράτω δὲ καὶ μάλιστα τῷ ὕδαρι
τῆς ῥυπτικῆς δυνάμεως ὑπερίστης μέτεστι· καλεῖται δ' ἡ τοιαύτη καὶ σμη-
κτική, καὶ νῦν ὁ Ἱπποκράτης ἀπ' ἐκείνης ἐποίησατο τὸ σμηγματώδης ὄνομα
περὶ τοῦ μελικράτου γράφας· ἔχει γὰρ σμηγματώδές τι μετρίως αὐτῷ με-
τεῖναι τῆς τοιαύτης δυνάμεως αἰνιζόμενος, ἐκ τοῦ προσθεῖναι τῷ σμῆγματι
δὲς τὸ τί βραχύτητα δηλοῦν οἷς θ' οὕτω προτκήνται». Περὶ τοῦ τύπου
σμήχεα, ἐξ οὗ οὗ μόνον τὸ σμῆγμα καὶ σμῆξις καὶ σμηκτικός ἐσχηματί-
σθησκον ἀλλὰ καὶ τὸ σμηκτρίς καὶ ἄσμηκτος καὶ νεόσμηκτος, θ' ἀδιαλύω-
μεν ἀκριβῶς ἐτέρωθι.

Ὡς ῥυπτική ἢ σμηκτική ὅλη ἐλαμβάνετο παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἢ καλουμέ-
νη σμηκτρίς ἢ πλυντρίς γῆ, ἢ Κιμωλία γῆ, τὸ λίτρον ἢ νίτρον καὶ ἡ κο-
νία. Πολυδεύκ. Ζ', 39 «Ἐν ᾧ δὲ ἐξέπλυνον, οὐ μόνον λίτρον καὶ Χαλα-
στραῖον λίτρον ἀλλὰ καὶ χαλαίρυπος, ὡς Κρατῖνος ὠνόμαζεν. Ἀριστοφάνης
δὲ τῶν πλυντικῶν καὶ τὴν κονίαν καὶ τὴν Κιμωλίαν εἶναί φησιν ἐν Βατρα-
χοῖς εἰπών·

ψευδολίτρον τε κονίας
καὶ Κιμωλίας γῆς.

Καὶ Πλάτων δὲ ὁ φιλόσοφος τὴν κονίαν ἐν τι τῶν ῥυπτικῶν ἔστι δὲ τὸ ἐκ
τέφρας καθιστάμενον ¹ ὑγρόν. Γῆν δὲ σμηκτρίδα Κηφισόδωρος ἐν Τροφωνίῳ
εἶρηκεν. Ἰχθύων δὲ πλῆθος Πλάτων ἐν Νίκαιᾳ εἶρηκεν ὁ κωμικός. Ἡ δὲ
πλυντρίς παρὰ Νικοχάρει ἐν Ἡρακλεῖ γαρυμένῳ καὶ Γ', 135 «Καὶ γῆ
σμηκτρίς κατὰ Νικοχάρην ² καὶ λίτρον καὶ Χαλαστραῖον λίτρον κατὰ Πλά-
τωνα, κονία καὶ Κιμωλία γῆ κατὰ Ἀριστοφάνην».

Τῆς πλυντρίδος γῆς παρέχει ἡμῖν καὶ ὁ Θεόφραστος μακρότερον λεγὼν Αἰτ.
Φוט. Β', δ', 3 «τοιαύτην δ' εἶναι τὴν πλυντρίδα, χρῶμα δ' ὑπόλευκον,
τῆς δὲ σμηκτρίδος γῆς γίνεται μυσία καὶ ἐν τοῖς Ἱπποκρατεῖσι Τόμ. Β',
σελ. 772 «ἢ τὴν σμηκτρίδα γῆν ξὺν οἶνῳ ἢ ῥοδίῳ κτέ.» καὶ Τόμ. Γ',
σελ. 270 «γῆ διαχρίσας σμηκτρίδι τὸν ἀρχὸν ἔαν». Κακῶς εἶνε παρὰ τῷ
Γαληνῷ γεγραμμένον Τόμ. ΙΘ', σελ. 90 «Γῆ σμηκτίδι: τῇ Κιμωλίᾳ» καὶ
σελ. 139 «Σμηκτίδα γῆν: τὴν Κιμωλίαν» ἀντὶ τοῦ σμηκτρίδι καὶ σμηκ-
τρίδα. Πρὸς Ἑρώτιον. σελ. 122, 7 «Σμηκτρίδα γῆν: τὴν Κιμωλίαν».

¹ Γραπτεῖον ἴσως κατεστειγμένον.

² Ἴδε Μενέκιον Ἀποσπ. Εὐμ. Τόμ. Β', σελ. 843.

Περὶ Ἡουχίφ φέρεται «Οὐρέλλαν: γῆν τὴν εἰς τὰ ἱμάτια». Πρβ. καὶ «Ὁφελμα:—κἀλλυντρον» καὶ «Ὁφέλμασι: σαζώμασιν» καὶ «Ὁφελτρον: κἀλλυντρον». Περὶ τοῦ *ὀφελμα* ποιεῖται λόγος καὶ ὁ Εὐστάθιος σελ. 1887, 35 β' Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ ῥηθὲν σάρον ἦτοι σάρωτρον καὶ ὀφελμα ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς παλαιούς ἐν ἀντιφράσει. Ἐν τοῖς εἰς Λυκόφρονος Σχολίαις στίχ. 1165 ἀναγινώσκεται «Σάρον γὰρ καὶ ὀφελτρον καὶ ὀφελλα καὶ ὀφελμα—λέγεται». Καὶ τοῦτο Ἰππῶνξ φησὶν.

ἄνθρωπον εὔρε τὴν στέγην ὀφελλοντα,
οὐ γὰρ παρὴν ὀφελμα, πυθμένι στοιβῆς».

Κιμωλία γῆ μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν Βατράχοις στίχ. 713 εἶνε γῆ ἐκ τῆς νήσου Κιμωλίου. Στράβων σελ. 484 «ἐγγὺς δὲ τούτων Κίμωλος, ὅθεν ἡ γῆ ἡ Κιμωλία». Εὐστάθιος Διον. Περσηγ. 530 «καὶ μὲν καὶ ἡ Κίμωλος περὶ Κρήτην, ἐξ ἧς ἡ Κιμωλία γῆ ἐπιτηδεῖα εἰς νίτρου παρασκευήν, ὡς καὶ ὁ κωμικὸς λέγει». Πρβ. καὶ Πλίνιον XXXV, 196 «est et alius Cimoliae usus in vestibus». Ὑπῆρχε δὲ καὶ Λημνία γῆ ῥυπτικὴν δύναμιν ἔχουσα καὶ Σελινουσία καὶ Χία καὶ Κρητική. Γαλλην. Τόμ. IB', σελ. 170 «Τρεῖς δ' αὐτῆς (τῆς Λημνίας γῆς) εὐρίσκονται διαφοραί: μία μὲν ἡ προεῖρημένη τῆς ἱερᾶς γῆς, ἥ οὐδεὶς ἄλλος ἀπτεται πλὴν τῆς ἱερᾶς· δευτέρα δ' ἑτέρα τῆς ὄντως μίλτου, χρῶνται δ' οἱ τέκτονες αὐτῇ μάλιστα· τρίτη δ' ἡ τῆς ῥυπούσης (Γρ. ῥυπτούσης), ἥ χρῶνται τῶν πλυνόντων ὀνόνας τε καὶ ἐσθῆτας οἱ βουληθέντες». σελ. 180 «Ῥυπτικὴν τε δύναμιν ἔχει, εἰ καὶ μετρίαν, Σελινουσία τε γῆ καὶ Χία· διὸ καὶ τινες τῶν γυναικῶν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐταῖς χρῶνται». σελ. 187 «Τὸ γὰρ ἀδνηκτὸν καὶ μέτριον καὶ παρηγορικὸν οὐκ ἔχει, καθάπερ ἡ Χία τε καὶ Σαμία καὶ Σελινουσία. Καὶ περὶ τῆς Κιμωλίας δὲ προεῖρηται βραχὺ τούτων οὐσης ἰσχυροτέρας, ἀδνηκτοῦ δ' ἔτι καὶ αὐτῆς, καὶ μάλιστα εἰ πλουθεῖη. Καὶ ἡ Κρητικὴ δὲ γῆ παραπλησία πῶς ἐστὶ ταύταις, ἀλλ' ἱκανῶς ἀσθενὴς ὑπάρχει πολὺ τὸ ἀερῶδες ἔχουσα, τὸ μέντοι ῥυπτικὸν ἔχει· διὸ καὶ οἱ ἄνθρωποι λαμπρύνουσιν αὐτῇ τὰ ῥυπαρὰ τῶν ἀργυροματάων· ὥστ' ἔχουσιν ἂν καὶ ταύτην εἰς ὅπερ καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἀδνηκτικὰς ῥυπτούσας προεῖρηκαμεν ἐπιτηδεῖους εἶναι». Ἐν τῷ περὶ Αἰθῶν τοῦ Θεοφράστου § 63 λέγεται «καλεῖται ἀστήρ· χρῶνται δὲ τῇ γῇ πρὸς τὰ ἱμάτια μάλιστα ἢ μόνον· χρῶνται δὲ καὶ τῇ Τιμωραϊκῇ πρὸς τὰ ἱμάτια καὶ καλοῦσι γύψον οἱ περὶ τὸν Ἀθῶν καὶ τοὺς τόπους ἐκείνους». Περὶ τοῦ Σαμίου ἄλλτερος ποιεῖται λόγος ὁ Γαλληνὸς ἐν Τόμ. IB', σελ. 178 κέξ. Πρβ. καὶ Σχολ. Νικάνδρ. Ἀλεξ. στίχ. 149 καὶ 150, κτλ.

Ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν χρῆσις τοῦ λίτρου ἢ νίτρου πρὸς πλῆσιν ἱκανῶς δηλοῦται ἐκ τῆς Ἀριστοφανείου ῥήσεως (Βατρ. 712):

ὁ πονηρότατος βαλανεύς ὅποσοι κρατοῦσι κυκησιτέφρου
φευδαλίτρου καὶ κονίας
καὶ Κιμωλίας γῆς.

Λέγεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Λουκιανὸν Σχολίοις σελ. 145 ἀρόματα τὸν σάπωνα ἢ καὶ τὸ νίτρον ἐχρῶντο γὰρ καὶ τῷ νίτρῳ οἱ παλαιοὶ ἐν τοῖς λουτροῖς» καὶ ἐν ταῖς Ἐπικτήτου Διατριβαῖς Δ', ια', 12 «ἀμήχανον μὴ ἀπὸ τοῦ ἰδρώτος καὶ τῆς κατὰ τὴν ἐσθῆτα συνοχῆς ὑπολείπεσθαι τι περὶ τὸ σῶμα ρυπρὸν καὶ δεόμενον ἀποκαθάρσεως· διὰ τοῦτο ὕδωρ, ἔλαιον, χεῖρες, ὀνόνην, ξύστρα, νίτρον, ἔσθ' ὅτε ἡ ἄλλη πᾶσα παρασκευὴ πρὸς τὸ καθῆραι αὐτόν» καὶ παρὰ Γαληνῷ Τόμ. Γ', σελ. 530 «τὴν δ' οὐσίαν οὐ πυκνὴν καὶ βαρεῖαν ἀλλὰ χαύνην τε καὶ κούφην ἔχουσιν οἱ κύαμοι καὶ τι ρυπτικὸν ἔχουσιν ὁμοίως τῇ πτισάνῃ¹· φαίνεται γὰρ ἐναργῶς τὰ ἐξ αὐτῶν ἄλυσμα τὸν ῥύπον ἀποσπῶντα τοῦ δέρματος, ὃ κατκνοήσαντες οἱ τ' ἀνδραγκάπηλαι καὶ αἱ γυναῖκες ὁσημέραι χρῶνται τῷ τῶν κυάμων ἀλεύρῳ λουόμεναι, καθάπερ ἄλλοι· νίτρῳ τε καὶ ἀφρονίτρῳ καὶ ὅλως τοῖς ρυπτικοῖς» καὶ παρ' Ἰσιδώρῳ Origin. XVI, 2, 7 «nitrum—ex quo et medicinae fiunt et sordes corporum vestiumque lavantur». Πρβ. καὶ Ἡσύχιον «Νίτρον· σάπων καὶ εἶδος ἰατρικοῦ» καὶ Ζωναρᾶν «Νίτρον· σαπῶνιον καὶ εἶδος ἰατρικοῦ». Ἀξία παραθέσεως εἶνε καὶ τὰ ἐν τῷ Τιμαίῳ τοῦ Πλάτωνος γεγραμμένα σελ. 60, δ' «τὸ μὲν ἐλαίου καὶ γῆς καθαρτικὸν γένος λίτρον» καὶ σελ. 65, δ' «τὰ δὲ τούτων τε ρυπτικὰ καὶ πᾶν τὸ περὶ τὴν γλῶτταν ἀποπλύνοντα, πέρα μὲν τοῦ ματρίου τοῦτο δρῶντα καὶ προσεπιλαμβάνόμενα, ὥστε ἀποτήκειν αὐτῆς τι τῆς φύσεως, οἷον ἡ τῶν λίτρων δύναμις, πικρὰ πάνθ' οὕτως ὠνόμασται, τὰ δὲ ὑποδεέστερα τῆς λιτρώδους ἕξεως ἐπὶ τὸ μέτριόν τε τῇ ῥύψει χρώμενα ἄλυσκ' ἄνευ πικρότητος τραχείας καὶ φίλα μᾶλλον ἡμῖν φαντάζεται». Πρβ. καὶ Θεόφραστον π. Φυτ. Δίτ. Γ', α', 4². Ἡ Πραξινοῦς τὴν ἀφροσύνην τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρός παριστῶσα παρὰ Θεοκρίτῳ Εἰδυλλ. ΙΕ', 16 λέγει:

νίτρον καὶ φύκος ἀπὸ σκανῆς ἀγοράσδων
ἦνθε φέρων ἄλας ἀμίν, ἀνὴρ τρισκαιδεκάπηχυσ.

Ἐκαλεῖτο δὲ νίτρον καὶ ὁ τόπος ἐν ᾧ ἐπωλεῖτο νίτρον, ὡς ἐλέγετο καὶ ὄψον, κρόμμυον, τυρός, οἶνος, ἔλαιον, λιθανωτός, κτλ. ὁ τόπος ἐνθα ἐπωλεῖτο ὄψον, κρόμμυον, τυρός, οἶνος, κτλ. Ἀνάξιππ. παρ' Ἀθην. σελ. 169 6':

οὐ μὴ πρότερον οἴσεις, θεοῖσιν ἐχθρὰ σύ,
τὸ λεβήτιον· τὰκ τοῦ νίτρου· πάλιν ὅστερ' εἰς;

Πρβ. Ἡσύχ. «Τὰκ τοῦ νίτρου· τὰ τῶν μαγείρων ξηρὰ ἀρτύματα διὰ τὸ ἐνθα καὶ τὸ νίτρον πωλεῖσθαι». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Πουχίου κεῖται τακτονίτου, ὅπερ πρῶτος ἐπηνώρθωσεν ὁ Πειρσὼν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 352³. Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ ἐν τῇ Μαλακῇ Διαθήκῃ γίνεται μνεία τοῦ

1 Πρβ. καὶ Τόμ. Γ', σελ. 569, κτλ.

2 Περὶ τοῦ νίτρου διέλαθεν ὁ Κρενζήρος Comment. Herod. σελ. 41 κέξ. Ἰδὲ καὶ Ἰδελλῆρον Ἀριστοτ. Μετεωρολ. Τόμ. Β', σελ. 474 καὶ Βαίριον Ἡροδ. Τόμ. Α', σελ. 616 ἐκδ. 6'.

3 Ἰδὲ καὶ Μενέκιον Fragm. Com. Τόμ. Δ', σελ. 466 καὶ Εὐδῆτον Var. Lect. σελ. 140 καὶ Nov. Lect. σελ. 180.

νίτρου ὡς ρυπτικοῦ ἢ σμηκτικοῦ. Ἱερερ. Β', 22 «Ἐάν ἀποπλύνῃ ἐν νίτρῳ καὶ πληθύνῃς σεχυτῇ πᾶσαν, κεκλήιδωσαι ἐν ταῖς ἀδικίαις σου ἐναντίον ἐμοῦ, λέγει κύριος». Τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐξετάζων ὁ Ὁριγένης Τόμ. ΙΕ', σελ. 130—132 γράφει: «Ἄρα ὥστέ τις ἀμυρτήσκει ψυχὴν νίτρον λαβούσα καὶ ἀποπλυνάμενη νίτρῳ αἰσθητῷ ὅτι πέπαισται τῆς κηλίδος καὶ παύεται τῆς ἀμαρτίας, ὑπελάμβανε δὲ τις πᾶσαν ταύτην τὴν ἀνατέλλουσαν ἀπὸ γῆς λαβὼν καὶ ἀποπλυνάμενος καὶ ἀποσυληχόμενος καθαρῶς τὴν ψυχὴν; » καὶ «Ἐστὶν οὖν τις λόγος νίτρον καὶ ἔστι τις λόγος πᾶς, ὅστις τοὺς τοιούτους ρύτους καθίρει λαληθείς. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τοῦ τοιούτου λόγου, ὅστις ἐστὶ νίτρον, καὶ ἀπὸ τοῦ τοιούτου δὲ λόγου, ὅς ἐστι πᾶς, οὐ πᾶσα ἀμαρτία θερχπεύσκει, ἀλλ' ἐστὶν ἀμαρτήματα οὐ δεόμενα νίτρον οὐδὲ πᾶς» λέγεται πρὸς τὴν οἰομένην ἀμαρτήματα ἔχειν ὡς ἠυνάμενα ἀποπλυθῆναι ἐν νίτρῳ καὶ πᾶς τὸ κτέ.»¹

Ἐκ τοῦ ὀνόματος νίτρον προήχθη τὸ ῥῆμα νιτροῦν—νιτροῦσθαι. Συνέσιας σελ. 182, α' αἰ τοῖς ἱματίοις αἰσθητοῖς ἦν, τί ἂν οἶαι πᾶσχειν αὐτὰ λακτιζόμενα καὶ νιτρούμενα;». Ἀλλὰ συχνότερον ἀπαντᾷ τὸ σύνθετον ἐκνιτροῦν—ἐκνιτροῦσθαι καὶ προεκνιτροῦν—προεκνιτροῦσθαι. Ἀλεξίς παρ' Ἀθην. σελ. 230, 8' :

τάκτωματ' εἰς τὸ φανερόν ἐκνενιτρούμενα
βαῖναι.

Ἀντυλλος παρ' Ὀρειδασ. Τόμ. Β', σελ. 69 «τὸ βδελλίζομενον μέρος προεκνιτροῦσθαι καὶ καταχρίεσθαι αἵματι ζώου τινός». σελ. 414 «ὁ δὲ τόπος ὁ μέλλων συναπίζεσθαι προεκνιτροῦσθαι» (Πρβ. καὶ σελ. 416: προεκνιτροῦσθαι τε καὶ λουτέον καὶ θεραπευτέον). Διοσκορίδης Τόμ. Α', σελ. 619 «προεκνιτρώσας τὴν κεφαλὴν». σελ. 687 «δεῖ δὲ προεκνιτροῦν τὸν τόπον». Γαληνός Τόμ. ΙΒ', σελ. 404 «καὶ προεκνιτρώσας ἐμπλάσσει εἰς ὀθόνιον καὶ ἐπιτίθει» καὶ «ἔξυρήσας καὶ προεκνιτρώσας κατὰ χρε» καὶ «προξυρήσας καὶ ἐκνιτρώσας τὸν τόπον». σελ. 406 «τὰς ἐπιπολαίους ἀλωπεκίας ἐκνιτρώσας». σελ. 414 «κατὰ χρε προεκνιτρώσας τὸν τόπον». σελ. 418 «προξυρῶν τὸν τόπον καὶ προεκνιτρώων». σελ. 625 «δεῖ δὲ προεκνιτροῦν». σελ. 831 «λαπάθου ἡμέρου τὸν πλοῦτον τῆς ῥίζης μετ' ὄξους λεάνης κατὰ πλάσσει προεκνιτρώσας». Πρβ. καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 353 καὶ σελ. 425. Εὐρίσκεται δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκδοθείσῃ ὑπὸ τοῦ Σ. Κουμπουόδου ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Ἀθηναῖα Τόμ. Α', σελ. 372, 86 «ἐπειτεν ἐκνιτρώσει τὰς στήλας» καὶ σελ. 374, 169 «ἐκνιτρώσας καὶ ἐκπλύνας ὕδατι καθαρῷ».

Ὄνόματα ἐκ τοῦ νίτρον ἐσχηματισμένα εἶνε τὸ νιτρώδες, ὅπερ καὶ παρ' ἄλλοις ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ Θεοφράτῳ, καὶ τὸ νιτρίτις, οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Στράβων. Εὐστάθ. Διον. Περιηγ. 988 «Ὅτι ἡ θάλασσα λίμνη ἐστὶ νιτρώδης κατὰ μέσον τοῦ Τίγριος—Ὁ δὲ γεωγράφος φησὶ καὶ Ἀρσάνην καλεῖ-

¹ Πρβ. καὶ Κουσιερην εἰς Σουίδαν λ. κονίς.

σθαι τὴν νιτρίτιν ταύτην θωνίτιν καὶ πολλοὺς ἔχειν ἰχθύας, ῥήττειν δὲ τὰς ἐσθῆτας καὶ διαζέειν καὶ ἄτατον ἔχειν τὸ ὕδωρ». Τὸ χωρίον τοῦ Στράβωνος κεῖμενον ἐν σελ. 529 ἔχει οὕτως· καὶ δὲ Ἀρτηνὴ, ἣν καὶ θωνίτιν καλοῦσιν ἔστι δὲ νιτρίτις, τὰς δ' ἐσθῆτας ῥήττει καὶ διαζέει· διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἄτατον ἔστι τὸ ὕδωρ». Φέρεται δὲ παρ' αὐτῷ καὶ αὐτὸν δὲ Μωμέμφεως εἰσι δύο νιτρίαι πλεῖστον νίτρον ἔχουσαι καὶ νομὸς Νιτριώτης» (σελ. 803. Πρὸς. καὶ Στέφ. Βυζάντ. σελ. 477, 13). Ὁ Μεινέκιος εἰκαπε νιτρεῖαι καὶ Νιτρεώτης. Νιτροποιὸς γῆ εὐρίσκεται ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίαις Βατρ. 712.

Κατὰ τοὺς παλαιοὺς γραμματικοὺς ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν ἐλέγετο λίτρον διὰ τοῦ Λ, οὐχὶ νίτρον διὰ τοῦ Ν. Φρόνιχος σελ. 305 «Νίτρον: τοῦτο Αἰολεὺς μὲν ἂν εἴποι, ὥσπερ οὖν καὶ Σαπφώ, διὰ τοῦ Ν· Ἀθηναῖος δὲ διὰ τοῦ Λ, λίτρον». Φώτιος σελ. 227, 23 «Λίτρον: οὐ νίτρον Ἀττικοί. Οὕτως Ἀριστοφάνης» (Πρὸς. Πολυδ. Ζ', 95). Μοῖρις σελ. 246 «Λίτρον Ἀττικῶς, νίτρον Ἑλληνικῶς». Γρηγόρ. Κορ. σελ. 147 «Οἱ Ἀττικοὶ καὶ τὸν πνεύμονα πλεύμονα λέγουσι καὶ τὸ νίτρον λίτρον». Εὐστάθιος σελ. 483, 9 «Ἀθηναῖοι γὰρ ἀντὶ τοῦ Ν ἔστιν ὅτε Λ τιθέασιν, ὅποιον καὶ τὸ νίτρον καὶ ὁ πνεύμων, ὃ ἐκεῖνοι λίτρον φασὶ καὶ πλεύμονα, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ κωμικὸς ἐν τῷ ψευδολίτρον κορίας καὶ ἐν τῷ πλεύμονων ἀνθάψεται» (Πρὸς. καὶ σελ. 918, 32 καὶ σελ. 1141, 9). Τοῦ τύπου λίτρον ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ ὁ Ἡρόδοτος. Ἀλλ' ἀκριβῶς περὶ τοῦ προκειμένου ἀλλαχοῦ¹. Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσύχιου φέρεται «Λιτρίς: πυξίς σαματοδόχος», ἐν δὲ τῷ τοῦ Φωτίου, «Λίτρα: τὴν νομιμοδόκην καλοῦσι τὴν δὲ αὐτὴν καὶ λιτροδόκην καλοῦσιν». Ὁ Κόβητος (Μνημοσ. 1859, σελ. 32) ἀναγινώσκει νομισματοδόκος καὶ νομισματοδόκην. Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὁ μὲν Ἡσύχιος ἔγραψε «Λιτρίς: πυξίς σμηματοδόχος», ὁ δὲ Φώτιος «Λιτρίδα: τὴν σμηματοδόκην καλοῦσιν».

Ὁ ἀφρός τοῦ νίτρου ὠνομάζετο καὶ ἀφρόνιτρον, ὅπερ εὐλόγως ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ Φρόνιχου λέγοντος σελ. 303 «Ἀφρόνιτρον: τελέως ἐξίτηλον καὶ ἀδόκιμον. Χρὴ οὖν λίτρον λέγειν ἢ λίτρου ἀφρόν». Ἐν τοῖς τοῦ Γαληνοῦ ἀναγινώσκεται Τόμ. Γ', σελ. 569 «Ἐτι δὲ τοῦδε μάλλον (ῥύπτει) ὁ ἀφρός τοῦ νίτρου καὶ τὸ νίτρον αὐτὸ καὶ τὸ ἀφρόνιτρον· εἶναι δὲ χρὴ τὸ μὲν νίτρον λεπτομερές, οἷόν περ ἔστι τὸ Βαρενίκιον· εἰ δὲ τὸ λιθῶδες εἴη, καίειν τε καὶ λειοῦν ἀκριβῶς αὐτόν». σελ. 966 «Ἀνωδύνου δὲ γινομένου τοῦ μυός, ἔξεστί σοι μὴ πικρούσης τῆς κονίας ἀντ' αὐτῆς ἐμβάλλειν ἀφρόνιτρον· ἔστω δὲ τοῦτο μὴ λιθῶδες ἀλλ' ἀφρώδες μάλλον· ἔστι δὲ τὸ μὲν λιθῶδες σκληρόν καὶ πυκνόν καὶ δυσκόλως διαχεόμενον ἐν τῷ μίγνυσθαι τοῖς εἰρημένοις ὑγροῖς, τὸ δὲ ἀφρώδες μαλακόν καὶ χαῖνον, ἔτι τε λευκότερον τοῦ λιθῶδους». Τόμ. ΓΑ', σελ. 695 «Οὕτω δὲ δὴ καὶ τὸ νίτρον αὐτὸ καὶ ὁ ἀφρός αὐτοῦ καὶ

¹ Ἴδε Μαιτταῖον π. Διαλ. σελ. 4. Στουρζ. Λορένκιον Φρονίχ. σελ. 305. Ἰδελερον Ἀριστοτ. Μεταωρολ. Τόμ. Α', σελ. 639 καὶ Βρεδόδιον π. Διαλ. Ἡροδ. σελ. 90.

τὸ συνθέτω προσηγορία καλούμενον ἀφρόνιτρον ἔτι μάλλον τῶν ἄλλων πέφυκε
 ῥύπτειν, ὡς ἂν ἤκιστα μὲν στύφοντα, πικρὰ δ' ἀκριβῶς ὑπάρχοντα». Τόμ.
 IB', σελ. 210 «Εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν ὡς ὁ μὲν ἐν τοῖς ἀφρόνιτροις (χυμός)
 πικρὸς τε ἐστὶ καὶ ῥυπτικός, ὁ δ' ἐν τοῖς ἄλοις τοσοῦτον ἀπολείπεται κατὰ
 τὸ ῥύπτειν, ὅσον πλεονεκτεῖ κατὰ τὴν στύψιν· ἐστὶ γὰρ μικτὸς ἐκ δυοῖν ποι-
 οτήτων, ῥυπτικῆς τε καὶ στυπτικῆς· ὅτι δ' ἱκανῶς ἀμφοτέρωθεν ζηραίνουσιν ἐδέ-
 δεικτο καὶ πρόσθεν· ἐν τῷ μέσῳ δ' ἀμφοῖν ἐστὶν ὁ τοῦ λίτρου». σελ. 212
 «Ἀφρόλιτρον ἀφρονίτρον διαφέρει. Νίτρου μὲν γὰρ ἀφρὸς ζηραντικόν ἐστὶ
 φάρμακον ἀλεύρω πυρίνῳ περαπλήσιος ὀφθῆναι· καὶ γὰρ καὶ λευκὸς ἐστὶν,
 οὐχ, ὥσπερ τὸ τῆς Ἀσίας (Γρ. Ἀσσίας) πέτρας ἄνθος, τεφρώδης. Ἀφρόνι-
 τρον δ' οὐκ ἀλευρώδες οὐδὲ διαλελυμένον ἀλλὰ πεπηγὸς ἐστὶ καὶ συνεστὸς
 (Γρ. συνεστὸς), ὃ πάντες οἱ ῥυπῶντες ἐν τοῖς βαλανείοις ὁσήμεραι χρωῶνται,
 ῥυπτικὴν ἔχοντι δύναμιν, ὡς μὴ μόνον ἀποσμηῆσαι ῥύπον ἀλλὰ καὶ κνηστὴν
 ἰάσασθαι, διαφορουμένων ὑπ' αὐτοῦ τῶν ἐργαζομένων αὐτὸν ἰχώρων. Εἰκό-
 τως οὖν δι' αὐτοῦ σκευάζουσιν ἰατροὶ πολλὰ τῶν διαφορῶντων φαρμάκων.
 Ὁ δ' ἀφρὸς τοῦ νίτρου τῆς αὐτῆς μὲν ἐστὶ φύσεως καὶ δυνάμεως τῷ νίτρω,
 λεπτομερεστέραν δ' ἔχει τὴν οὐσίαν. Ἐρρέθη γε μὴν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐν τῷ
 μεταξύ κατὰ τὴν δύναμιν εἶναι τὸ ἀφρόλιτρον ἀφρονίτρον τε καὶ ἄλλων· ἀ-
 φρόλιτρω μὲν γὰρ ἡ ῥυπτικὴ δύναμις ὑπάρχει μόνη, τοῖς δ' ἄλοις καὶ ἡ στυ-
 πτική, πολὺ πλείων δὲ ἡ ῥυπτική»¹. Τόμ. II', σελ. 568 «Καὶ τῶν γεω-
 δῶν ὁ τ' ἀφρὸς τοῦ νίτρου καὶ τὸ ῥαδίως ὑδατι λυόμενον ἀφρόνιτρον, ὡς ἐν
 γεώδεσι σώμασι δηλονότι ἀκουόντων ἡμῶν. Ἐφεξῆς δ' αὐτῶν ἐστὶ τὸ Βερε-
 νίκιον ὀνομαζόμενον νίτρον ἢ τ' Ἀσία (Γρ. Ἀσσία) πέτρα». σελ. 593 «Ταύ-
 τη μὲν οὖν καὶ ἀφρόνιτρον καὶ Βερενίκιον λίτρον καὶ ἀφρόλιτρον τὸ μὴ λιθώ-
 δες, ἀλλ' ὄντως ἀφρόλιτρον, ὅπερ ἀφρώδη τὴν σύστασιν ἔχει, μίξας ἐχρησά-
 μην πολλάκις». σελ. 664 «καθάπερ ὁ ἀκαυστος ἰὸς καὶ ἡ ἄσβεστος καὶ ἡ
 ἀπλutos τίτανος καὶ τὸ μαλακὸν ἀφρόνιτρον, ὅπερ ὄντως ἐστὶν ἀφρόλιτρον·
 ὅσῳ γὰρ ἂν ἀφρωδέστερον ᾖ, τοσοῦτω κάλλιόν ἐστὶ κατ' ἄμφω, καὶ τὸ δά-
 κνειν ἤττον καὶ τὸ διαφορεῖν μάλλον». σελ. 924 «ἡ τὸ τῆς Ἀσίας (Γρ.
 Ἀσσίας) πέτρας ἄνθος ἢ ἀφρὸς νίτρου ἢ ἀφρόνιτρον ἢ ὄξος ἢ κανία στα-
 κτή». Κοραῆς Ξενοκρ. καὶ Γαλην. σελ. 199 «Τοῦ τῶν λίτρων ἀφροῦ, καὶ
 τοῦ τῶν χάνων ἀφρολίτρων.] Λίτρων Ἀττικῶς εἶρηκεν, ἀντὶ τοῦ Νίτρων.
 Διὸ καὶ ἐχομένως Ἀφρολίτρων ὠφείλαν εἰπεῖν, ὡς ἔγραψα, καὶ οὐκ Ἀφρο-
 νίτρων, οὐδ', ὡς φέρεται ἐν τοῖς τοῦ Γαληνοῦ, τυπογραφικῇ ἀμαρτίᾳ, Ἀφρο-

¹ Ὁ Κοραῆς Ξενοκρ. καὶ Γαλην. σελ. 200 γράφει «Ἀφρόλιτρον ἀφροῦ λίτρου διαφέρει» καὶ «Ἀφρόλιτρον δ' οὐκ ἀλευρώδες» καὶ «ἀφρόλιτρον ἀφροῦ λίτρου τε καὶ ἄλλων» καὶ «τοῖς δ' ἄλοις καὶ ἡ ῥυπτική, πολὺ πλείων δὲ ἡ στυπτική». Παρ' Ὁρει-
 βασίῳ Τόμ. Β', σελ. 714 φέρεται «Ἐν τῷ μεταξύ δὲ κατὰ τὴν δύναμιν ἐστὶ τὸ λίτρον
 ἀφρονίτρον τε καὶ ἄλλων· ἀφρονίτρω μὲν γὰρ ἡ ῥυπτικὴ δύναμις ὑπάρχει μόνη, τοῖς δ' ἄλοις
 καὶ ἡ στυπτική, τῷ λίτρῳ δὲ ἀμφοτέρωθεν μὲν εἰσιν, ἀλλὰ ἐλαχίστη μὲν ἡ στυ-
 πτική, πολὺ πλείων δὲ ἡ ῥυπτική».

νίτρον. Ἦν δὲ τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις νίτρον, οὐχ ὁ τῷ αὐτῷ ὀνόματι (Nitre, ἢ Nitrate de Potasse) καλοῦσιν οἱ νεώτεροι χημικοί, τὸ συγκείμενον ἔκ τε νιτρικοῦ ὀξέος καὶ ἀλκαλίου φυτικοῦ· ἀλλὰ τὸ λεγόμενον νῦν Νάτρον, αὐτοφύες σύγγραμμα ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ἀλκαλίου (Natron, ἢ Carbonate de soude natif). Καὶ Νίτρον μὲν, ἢ Λίτρον, ἐκάλουν τοὺς στερρότερους καὶ λιθώδεις τῶν βώλων, Ἀφρόνιτρον δὲ, ἢ Ἀφρόλιτρον, τοὺς χαυνοτέρους τε καὶ μαλακωτέρους, Ἀφρόν δὲ Λίτρον, ἢ νίτρον, τὸ ἐξανθοῦν ἐπιπολῆς τοῦ νίτρον καὶ ῥαδίως ἀποξυόμενον ἀλευρώδες». Τὰ χωρία τοῦ Γαληνοῦ θὰ ἐξετασθῶσιν ἀκριδέστερον ἐν ἄλλῳ τόπῳ.

Τὸ Χαλαστραῖον Λίτρον ἐμνημόνευσεν ὁ Πολυδεύκης. ὡς εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος. Ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 430, α' κεῖται «καὶ μὴ αὐτῶν ἐκπλύνει τὴν βαφὴν τὰ ῥύμματα ταῦτα δεινὰ ὄντα ἐκκλύζειν, ἢ τε ἡδονὴ παντός Χαλαστραίου δεινότερα οὐσα τοῦτο δράν καὶ κοινὰς λύπη τε καὶ φόβος καὶ ἐπιθυμία παντός ἄλλου ῥύμματος». Σχολ. «Χαλάστρα: πόλις τῆς Μακεδονίας καὶ λίμνη, ἐνθα τὸ Χαλαστραῖον νίτρον γιγνόμενον διὰ ἐννεατηρίδος πηγνύται, ὁμοίως δὲ καὶ λύεται». Ἡσύχ. «Χαλαστραίων συῶν: Πόλις τῆς Μακεδονίας καὶ λίμνη, ἐνθα τὸ Χαλαστραῖον νίτρον γηγένηται». Πρὸς καὶ Τίμαιον Σοφ. Πλάτ. Δέξ. σελ. 272 καὶ Ἑτυμολ. Μέγ. σελ. 805, 3 καὶ Στέφαν. Βυζάντ. σελ. 679, 11, κτλ. Φέρεται δὲ καὶ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀλκίφρονος Γ', 61 «Ἡράκλεις, ὅσα ὑπέστην πράγματα ῥύμματι καὶ νίτρον Χαλαστραῖον χθιζινοῦ ζωμοῦ τοῦμοι περιχυθέντος τὴν γλισχρότητα ἀποκαθαίρων» καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 134, ε' «Ὡς γὰρ τὰ ὀθόνια ῥύμματα καὶ Χαλαστραίοις πλυνόμενα μᾶλλον ἐκπλύνεται τῶν ὕδατοκλύστων, οὕτως οἱ μετὰ φαρμάκων ἑμετοὶ λυμαίνονται τῷ σώματι καὶ διαφθεύουσιν». Τὸ παρὰ Θεμιστίῳ σελ. 359, γ' «ἀπονίζειν οὖν αὐτὸν ἐπειρᾶτο καὶ ἀποσμήχειν περιάγων κρήνας καὶ ποταμοὺς καὶ ῥύμματα χρώμενος καὶ χαλάστραις» μετετόπωσεν ὁ Ρουγκήνιος (Τίμ. Σοφ. σελ. 272) εἰς τὸ Χαλαστραίοις. Περὶ τοῦ προκειμένου νίτρον ποιεῖται λόγον καὶ ὁ Πλίνιος γράφων XXXI, 10, 1 «Optimum copiosumque (nitrum) in Litis Macedoniae, quod vocant Chalastricum, candidum purumque, proximum salis»¹.

Τῆς κοινίας γίνεται μνεία ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν τοῖς Ἀχαρνέυσι στίχ. 18 :

ἀλλ' οὐδεπώποτε' ἐξ ὅτου γὰρ ῥύπτομαι

οὕτως ἐδήχθην ὑπὸ κοινίας τὰς ὀφρῦς.

καὶ ἐν τῇ Λυσιστράτῃ στίχ. 470 :

οὐκ εἶσθε λουτρὸν οἶον αἰδ' ἡμᾶς ἐλουσαν ἄρτι

ἐν τοῖσιν ἱματιδίοις καὶ ταῦτ' ἄνευ κοινίας;

¹ Ἰδὲ Ρουγκήνιον Τίμ. Σοφ. σελ. 272 καὶ Παιροῶνα Μοίρ. σελ. 417 καὶ Βουτιμέχιον Πλουτ. Ἠθικ. Τόμ. ε', σελ. 856.

καὶ ἐν τοῖς Βατρᾷχαις στίχ. 711 :

ὅπου ἡρότατος βαλάντιος ὁπόσοι κρατοῦσι κυκκησιέφρου
 ψευδολίτρου κονίας
 καὶ Κυμιώλιας γῆς».

Πρ6. καὶ Πλάτ. Πολιτ. σελ. 430, α' «παντὶς Χαλαστράκιου δεινότερα οὔσα
 τοῦτο ὄρεον καὶ κονίας». Σχολ. «Κονία : σμῆγμα, σποδός». Σουῖδ. «Κο-
 νία : ὁ κονιορτός, νίτρον, ρύπος».

Ἡ λέξις *κονία* τὴν κόνιν καθόλου παρ' Ὀμήρῳ σημαίνουσα ἐλαμβάνετο
 παρὰ τοῖς ἔπειτα εἰδικώτερον εἰς δήλωσιν τῆς τέφρας καὶ μάλιστα τοῦ διὰ
 τῆς τέφρας ἡθουμένου ὕγρου τοῦ περιέχοντος τὴν λεπτομερῆ καὶ ρυπτικὴν
 αὐτῆς οὐσίαν. Πούχ. «Κονία : σμῆμα, σποδός» (Πρ6. καὶ «Ἰκκων : κονίαν,
 σμῆμα»). Πλούταρχ. Ἠθικ. σελ. 684, γ' «Τῆς γὰρ συκῆς καὶ τὸ φύλλον
 διὰ τραχύτητά θρίον ὠνόμασται καὶ τὸ ξύλον ὁπῶδες ἐστίν· ὥστε καιόμε-
 νον μὲν ἐκδιδόναι δριμύτατον καπνόν, κατακαυθέν δὲ τὴν ἐκ τῆς τέφρας κο-
 νίαν ρυπτικωτάτην παρέχειν ὑπὸ δριμύτητος». σελ. 911, ε' «Ἡ γέγονεν
 ἄποτον καὶ πικρὸν τὸ ὕδωρ, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν, ἀνκμίζει κατακαυμέ-
 νης γῆς; καὶ γὰρ ἡ κονία γίνεται, γλυκέας ὕδατος εἰς τέφραν ἐμπεσόντος,
 ἡ δὲ διάλυσις ἐξίστησι καὶ φθείρει τὸ χρηστὸν καὶ πότιμον». Γαλην. Τόμ.
 IB', σελ. 143 «Κατὰ ἀναλογίαν δὲ τῆς εἰρημένης αὐτῶν δυνάμεως ἡ τέφρα
 καὶ ἡ ἀπ' αὐτῆς κονία». Διοσκορίδ. Τόμ. Α', σελ. 164 «Γίνεται δὲ καὶ κο-
 νία ἀγρίας συκῆς καὶ ἡμέρου, καέντων τῶν κλάδων, ἐκ τῆς τέφρας». σελ.
 801 «Τέφρα κληματίνη δύνανται ἔχει καυστικὴν—καὶ γίνεται ἢ ἐξ αὐτῆς
 κονία πρὸς πτώματα καὶ μύκητας». Τόμ. Β', σελ. 34 «καὶ κονία συκίνη ἢ
 κληματίνη σὺν οἴνῳ πολλῷ πινομένη». σελ. 35 «ὁμοίως καὶ κράμβης σπέρ-
 μα κονία τε συκίνη». Θεόφραστ. π. Φυτ. Ἱστορ. Ε', θ', 5 «Δριμύτια δὲ καὶ
 ἡ τέφρα καὶ ἡ κονία ἢ ἀπ' αὐτῶν· μάλιστα δὲ φασὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἀμυγδα-
 λῆς», κτλ. Ἐν τοῖς Ἀλεξίφαρμάκοις τοῦ Νικάνδρου ἀναγινώσκεται στίχ. 95:

ἥς σὺ κληματέσσας ἐν ὕδατι πλύνεις τέφρην
 θαλπομένην, τὸ δὲ ρύμμα νεοπλεκέως καλάρου
 κόλποις ἐκμήνεις· ὁ γὰρ τ' ἀναδέχεται ἰλόν.

Σχολ. «Κελεύει κονίαν ἀπὸ τῶν κλημάτων πλύναντα καλαμίνῳ καλάρῳ
 διωλίζειν καὶ μεθ' ὕδατος θερμάναντα διδόναι πίνειν· δοκεῖ γὰρ ἡ κονία ἔγχειν
 ἢ τέφρα ἥτοι σπακτὴ ἀπορρύπτειν ἀπὸ τῶν σωμάτων πᾶν τὸ περιπλεσσύ-
 μενον τοῦ ψιμυθίου τοῖς σπλάγχχνοις. Ρύμμα δὲ τὸ σμῆγμα, τὸ κάθισμα
 (καθάρσιμα), τὸν ρύπον. Φησὶ δὲ πλύνεσθαι τὴν τέφραν τὴν κληματίνην καὶ
 διηθεῖσθαι ἐν τοῖς κόλποις τοῦ νεοπλεκέως καλάρου διὰ τὴν ἰλόν».

Ἄξιο παραθέσεως εἶνε καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τοῖς Μετεωρο-
 λογικοῖς γεγραμμένα. Β', α', 5 «καθάπερ γὰρ τὸ διὰ τῆς τέφρας ἡθουμέ-
 νον ἄλμυρόν γίνεται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τρυτὴν ἄλμυράν εἶναι, μιχθείσης
 αὐτῇ τοιαύτης γῆς». Β', γ', 13 «ἢ συμμιχθέντος τινός, καθάπερ ἐν τοῖς

διὰ τῆς τέφρας ἠθούμενοις ὕδασι». Β', γ', 14 καὶ δὴ ὥσπερ τὸ διὰ τῆς κοκίας ἠθούμενον ὕδωρ γίνεται πικρὸν, κτέ.». Δ', ζ', 9 «ὅσα μὲν οὖν μὴ παχύνεται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ ἀλλὰ πῆγνυται, ὕδατος ἐστὶ μάλλον, οἶον οἶνος καὶ οὔρον καὶ ὄξος καὶ κορία καὶ ὀρρός». Πρβ. καὶ π. Χρωμ. Α', 1 «διὸ καὶ ἡ κορία ξανθὴ γίνεται, τοῦ φλογοειδοῦς καὶ μέλατος ἐπιχρώζοντος τὸ ὕδωρ». Μνημονεύει δ' ἐνίοτε ὁμοῦ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν κορίαν καὶ τὴν τέφραν λέγων Μετεωρολ. Β', γ', 29 «ὁρᾶν δ' ἔξεστί καὶ τὴν κορίαν καὶ τὴν τέφραν καὶ τὴν ὑπόστασιν τῶν ζώων καὶ τὴν ξηρὰν καὶ τὴν ὑγρὰν». Β', γ', 44 «εἴτα τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπεσβέσθαι τοῦ πυρός, δι' ἧς δὲ διηθοῦνται γῆς ἐτι μένειν αὖσαν οἶον κορίαν καὶ τέφραν». π. Ζῳ. Μορ. Β', 2 «ἔχει δὲ θερμότητα καὶ τὰ πυρωθέντα πάντα σχεδόν, οἶον κορία καὶ τέφρα, καὶ τὰ ὑποστήματα τῶν ζώων». Ὑπολαμβάνουσι δὲ τινες, ὅτι κορία ἐν τούτοις εἶνε ἡ τίτanos ἢ ἄσβεστος. Πρβ. καὶ Θεόφραστ. π. Αἰθ. 69 «ὀπτήσαντες δὲ (τοὺς μαρμάρους) κόπτουσιν, ὥσπερ τὴν κορίαν» καὶ π. Πυρ. 65 «διὰ τοῦθ' ἡ κορία ὕδατος ἐπιχρῶμένου καίει μάλλον—καὶ οὗθ' ἡ παλαιὰ σφόδρα οὗθ' ἡ λεία ἀλλ' ἡ ἀρτίκυστος καὶ βωλοειδής», κτλ. Ἀλλὰ περὶ τοῦ κορία ἐξ οὗ τὸ κοριῶ—κορίαμα—κοριατός, κτλ. ὃς διαλλάττωμεν ἀλλαχοῦ, ὡς καὶ περὶ τοῦ ἀμμοκορία, οστρακοκορία, κτλ.

Κατὰ τὸν Πολυδεύκη Ζ', 40 κορία εἶνε τὸ ἐκ τῆς τέφρας καθιστάμενον (ἢ κατεσταγμένον) ὑγρὸν, κατὰ δὲ τὸν Γαληνὸν τὸ οἶον περίπλυμα τῆς τέφρας. Τόμ. ΙΒ', σελ. 35 «Κορία. Τὸ οἶον περίπλυμα τῆς τέφρας οὕτως ὀνομάζεται¹. Ῥοπτικωτάτη δ' ἐστὶ καὶ ξηραντικωτάτη πασῶν ἢ ἐκ τῆς συκίνης τέφρας καὶ τῆς τῶν τιθυράλλων καὶ σχεδὸν ἤδη τῆς καλουμένης σηπτικῆς δυνάμεως, ἣν οἷα τίς ἐστὶν ἐν τῷ πέμπτῳ λόγῳ διηλθόν» (Πρβ. καὶ Ὁρειδᾶς. Τόμ. Β', σελ. 650). Ἀλλὰ τοῦ Γαληνοῦ χωρία εἰς πληρεστέραν καὶ ἀκριβεστέραν γνῶσιν τοῦ προκειμένου συμβαλλόμενα εἶνε τὰκόλουθα. Τόμ. ΙΑ', σελ. 629 «Καὶ ἐν ἐκείναις (ταῖς τέφραις) τὸ μὲν οἶον ἐμπύρευμα κατὰ μικρὰ μόρια παρέσπαρται, καὶ τοῦτο μὲν ἱκανῶς ἐστὶ θερμόν, τὸ δ' ἄλλο πᾶν γεῶδές τε καὶ ψυχρόν. Καὶ διὰ τοῦτο, ἐπειδὴν ὕδατι βραχεῖσα τέφρα διὰ τινῶν σωμάτων ἀραιῶν συμμέτρως ἠθῆται, συναποφέρεται μὲν ἐν τῷδε τὰ θερμὰ καὶ δριμύα μόρια, τὸ δ' ὑπόλοιπον οὐκέτι θερμόν ἐστὶν ἐναποθέμενον τῷ ὕδατι τὰ πυρώδη μόρια. Καλοῦσι δὲ τὸ τοιοῦτον ὕδωρ οἱ ἄνθρωποι κορίαν ἀνάλογον ὅν τῇ θαλάττῃ καὶ ἄλλῃ διαθέσεως καὶ γενέσεως ἔνεκα καὶ δυνάμεως· ἐκεῖνα μὲν γὰρ ἐξ ὕδατος καὶ ἄλλων σύγκειται, τὸ δὲ περιπλῦνον ὕδωρ τὴν τέφραν σύνθετον ἐξ αὐτοῦ καὶ ὧν ἀπηνέγκαστο μορίων γενόμενον οὕτως ἀπειργάσαστο τὴν ὀνομαζομένην κορίαν, ἣν εἰ μὴ φθάνοντες ἐγινώσκομεν ὡς ἐξ ὕδατος τε καὶ τῶν αἰθαλωδῶν μορίων τῆς τέφρας ἐγένετο, τάχ' ἂν ὑπελάμβανον ἀπλοῦν καὶ ἀσύνθετον ὑπάρχειν σῶμα». Τόμ. ΙΒ', σελ. 138 «Τέφρα. Τῶν κεκαυμένων ξύλων τὸ λεῖψανον οὕτω προσαγο-

1 Ἰδὲ καὶ Ἰδελλήρον Ἀριστοτέλ. Μετεωρολ. Τόμ. Β', σελ. 484.

ρεύεται, σύνθετον ὑπάρχον ἐξ ἐναντίων οὐσιῶν τε καὶ ποιότητων· ἔχει γὰρ ἐν αὐτῷ τὸ μὲν τι γεῶδες, τὸ δ' οἶον αἰθαλῶδες ἢ λιγνυῶδες ἢ ὅπως ἂν ἐθέλη τις καλεῖν¹. Ταῦτ' ἔστι μὲν οὖν τὰ μόρια λεπτομερῆ τ' ἐστὶ καὶ βρεχομένης ὕδατι τῆς τέφρας καὶ διηθουμένης συναποφέρεται· ὅσον δ' ὑπολείπεται γεῶδες ἀσθενές καὶ ἀδύνατον γίγνεται ἐν τῇ κονίᾳ τὴν θερμὴν δύναμιν ἀποτιθέμενον. Οὐχ ἅπασα δὲ τέφρα τὴν αὐτὴν ἀκριδῶς ἔχει κρᾶσιν ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς καυθείσης ὕλης διαφορὰν ὑπαλλάττεται. Διοσκορίδης δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως στυπτικὴν αὐτὴν ἔχειν φησὶ τὴν δύναμιν²· καίτοι γε ἡ συνίκη πάσης ἀπῆλλακται τοιαύτης ποιότητος, κτέ.β (Πρβ. καὶ Ὁρειβάς. Τόμ. Β', σελ. 693). σελ. 164 «Τὰ μὲν οὖν δριμύτα πολλὴ τῆς θερμότητος ἀπόλλυσι καυθέντα, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα προσλαμβάνει, τελείως δὲ ψυχρὸν οὐδὲν τῶν καυθέντων ἐστίν. Ἐγκαταλείπεται γὰρ αὐτοῖς οἶον ἐμπύρευμα τι καὶ γὰρ προσηγόρευεν οὕτως Ἀριστοτέλης αὐτό· καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ κατὰ τὰς πλύσεις ἀπορρυπτόμενον. ἐστὶ δὲ τὸ λεπτομερέστατον τῆς τῶν καυθέντων οὐσίας, οὗ συναπελθόντος τῷ ὕδατι τὸ λοιπὸν τοῦ καυθέντος οὐσία γεῶδες ἐστὶ· τὸ μὲν γὰρ ὑγρὸν ἅπαν ἢ καὶ οὐκ ἐκδοκιμῶν, τὸ δ' ὑπολειπόμενον γεῶδες ἐστὶν ἅμα τῷ πρὸς Ἀριστοτέλους ἐμπυρεύματι κληθέντι. Τοῦτ' οὖν ὅταν τις ἀφέληται καὶ χωρίσῃ τῇ πλύσει, τὸ μὲν ὕδωρ, ὃ τὸ φάρμακον ἐπλύθη, θερμὴν δύναμιν ἐπακτήσατο λεπτομερῆ, τὸ δ' ὑπόλοιπον γίγνεται γεῶδες ψυχρὸν ξηραίνειν ἀδύνατον δυνάμενον». σελ. 232 «Κονία. Τῆς τέφρας πλυθείσης ἡ κονία γίγνεται, τέφραν δὲ τὸ ὑπόλειμμα τῶν κακχυμένων σωμάτων ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνας, ἐάν τε λιθώδη τὴν φύσιν ἐάν τε δένδρων ἢ ζώων ἢ μόρια. Κατὰ τὴν φύσιν οὖν τοῦ πλυνομένου καὶ ἡ κονία γίγνεται, τοῦ μὲν ἐμπύρευμα δριμύτατον ἔχοντος δριμυτάτη, τοῦ δὲ μὴ τοιούτου μετριοτέρα· διὸ καὶ ταῖς στυπτικαῖς καλούμεναις δυνάμεσι μίγνεται καυστικὴν ἔχουσα θερμότητα τῷ λεπτομερεῖ τῆς οὐσίας ἀνωδύνως κρούσασθαι. Πρβ. καὶ Εὐδοκίμ. σελ. 62 Σπεγγ. «Θερμὴν γὰρ ἐν τῇ τέφρᾳ περιλαμβάνεσθαι τι δοκεῖ, καθάπερ ἐν τῇ τιτάνῃ· διῆλον δὲ· ἐπιχέομένου γὰρ ὕδατος ἀμφότερα ταῦτα κίσει· ἡ μὲν τίτανος αὐτὴ, ἡ δὲ τέφρα τὸ διὰ τῆς τέφρας διηθούμενον ὕδωρ κίσει τὰ σώματα».

Οὐδεὶς, νομίζομεν, δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι αὐταρκέστατα τὰ κατὰ τὴν κονίαν ἐσαφηνίσθησαν ἐξ ὧν παρεθέμεθα χωρίων τοῦ Γαληνοῦ. Ἐπισυνάπτομεν δὲ τούτοις τὰ ἐν Τόμ. Γ', σελ. 569 «Ἐκ ταύτου δὲ γένους ἐστὶ τῷ κεδρίνῃ καὶ ἡ στακτὴ καλούμενη κονία, καὶ ταύτης αὐτῆς ἥτις ἂν ἐξ ὕλης λεπτομεροῦς γένηται καυθείσης ὑπερβάλλει τῇ δυνάμει τὸ κεδρινὸν ἔλαιον. Ἐκ μηλέας τε οὖν καὶ συνίης καὶ μᾶλλον γε τῆς ἀγρίας, ἣν ἐρινεὺν ὀνομάζουσιν, ἐκ τε τῶν τιθυμάλλων κειομένων τὴν τοιαύτην ἐργαζόμεθα κονίαν».

Πολλάκις δὲ παρὰ τῷ Γαληνῷ γίγνεται χρῆσις τοῦ στακτῆ κονία ἢ κονίας

1 Πρβ. καὶ Τόμ. Θ', σελ. 384.

2 Διοσκορίδ. Τόμ. Α', σελ. 165 «Παρέχουσι δὲ τὰ αὐτὰ καὶ αἱ λοιπαὶ κονιαί, μάλιστα δὲ ἡ δρυὶν· στυπτικαὶ δὲ εἰσι πάσαι».

στακτῇ, οἶον Τόμ. Ι', σελ. 395 «ἤτησα κορίαν στακτὴν ἑωράκως ἐκ γειτόνων τοῦ κήμνοντος πιλαποῖον». σελ. 954 «διχρρύπτειν χρῆ καὶ καθαίρειν τὸν ἐπιτυχόντα νίτρον τε καὶ ἀφρονίτρον καὶ τῇ καλουμένη κορίᾳ στακτῇ». σελ. 964 «οἶόν περ ἐστὶ τὸ τῆς στακτῆς ὀνομαζομένης κορίας». Τόμ. ΙΑ', σελ. 102 «ἔστω ἀκριβῶς ἐκπεπλυμένος ἀφρονίτρον τε καὶ νίτρον καὶ τῇ καλουμένη κορίᾳ στακτῇ». σελ. 129 «τινὲς μὲν δὴ κορίαν στακτὴν προσενίσσιν». Τόμ. ΙΒ', σελ. 451 «τῶν μὲν οὖν ὑγρῶν ἡ στακτὴ καλουμένη κορίᾳ τοιαύτην ἔχει δύναμιν, τῶν δὲ ξηρῶν καὶ μεταλλικῶν ἀρσενικόν τε καὶ σανδαράχην καὶ τίτανος ἡ ἀκατάσβεστος, ἣν αἱ πολλοὶ καλοῦσιν αὐτὸ δὴ τοῦτο μόνον ἀσβεστον». σελ. 589 «κορίας στακτῆς δριμύτις κύαθοι δύο». Τόμ. ΙΓ', σελ. 574 «τὸ μὲν ἀνέπόμενον αὐτὸ κατέπλασα διὰ κορίας στακτῆς». σελ. 576 «ἔμιξα τὸ τῶν ὀρόδων ἄλευρον τῇ στακτῇ κορίᾳ». σελ. 924 «ἡ ἀφρὸς νίτρον ἢ ἀφρονίτρον ἢ ὄξος ἢ κορίᾳ στακτῇ». Πρβ. καὶ Ὁρειβάσιον Τόμ. Δ', σελ. 50 «ἐκ δὲ τῆς διαφορικῆς δυνάμεως ὄξος καὶ νίτρον, ἔτι τε μᾶλλον ὁ ἀφρὸς αὐτοῦ καὶ ἡ καλουμένη κορίᾳ στακτῇ καὶ Διοσκορίδην Τόμ. Β', σελ. 75 «ἐπιτιθέσθω δὲ τέφρα κληματίνη ἢ συκίνη μετὰ κορίας στακτῆς πεφυραμένη» καὶ Σωρανὸν σελ. 301 «τρογί σῖνου κεκαυμένη ἢ νίτρον ἢ κορίᾳ στακτῇ περισμύζαντα ἡρέμα τοὺς τόπους».

Παραλειπομένου δὲ τοῦ ὀνόματος κορίᾳ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τοῦ Βυζαντιτικοῦ ἑλληνισμοῦ ἐλέγετο ἀπλῶς στακτῇ, ὅπερ τῆς κυρίας αὐτοῦ σημασίας ἐξιτήλου πως καὶ ἀφανοῦς γενομένης ἐξελαμβάνετο ἐνίοτε καθολικώτερον ἀντὶ τοῦ τέφρα ἢ σποδός. Ψευδοϋφδιαν. Ἐπιμερ. σελ. 28 «αἰθάλη ἢ στακτῇ». σελ. 106 «παιπάλη ἢ στακτῇ». Ζωναρ. σελ. 1664 «Σποδία καὶ σποδός: ἡ στακτῇ». Σχολ. Ἰπποκρ. καὶ Γαλ. Τόμ. Α', σελ. 161 «ὥσπερ κόβις ἤγουν στακτῇ». Σχολ. Νικάνδρ. Ἀλεξ. 95 «δοκεῖ γὰρ ἡ κορίᾳ ἤγουν ἡ τέφρα ἦτοι στακτῇ». Γεώργ. Κωδίν. σελ. 115, 17 «ἀλλὰ καὶ στακτὴν καθαρὰν ἔβρεξεν ὡς κεῖσθαι ἐν τοῖς κεράμοις μέχρι σπιθαμῆς». Κωνστ. Πορφυρογ. Τόμ. Α', σελ. 555, 11 «καὶ μετὰ τὸ ἄψαι τοὺς κηροὺς λαμβάνει τὴν ἀγίαν στακτὴν ὁ πριπιόσιτος παρὰ τοῦ βαλνισαρίτου», κτλ. 1. Πρβ. καὶ Λιβ. Ὁρφ. Ἐπιτ. 192 «ἔστι δὲ (ὁ γυλακτίτης) τὴν χροιάν ἐντεφρος ἤγουν στακτίλων» καὶ Σχολ. Ὀππιαν. Ἀλ. Α', 214 «αἰθαλῆες: σποδσειδῆς, στακτώδης, μέλαινα, στακτοειδῆς».

Ἐν τῷ Ἱερικοστροφίῳ φέρεται σελ. 416, 2 Τεῦβεν. «λαβὼν κορίαν στακτὴν βάλε αὐτὴν μεθ' ὑδατος εἰς ἀγγεῖον ἔχον ὀπὴν μικράν εἰς τὸν πυθμένα». σελ. 416, 10 «σῆσον τέφραν καὶ βαλὼν ταύτην ἐν στάμνῳ τινὶ μετὰ ὑδατος ποίησον ὑποκάτω ὀπὴν μικράν». σελ. 446, 3 «εἶτα θεραπίδιον καὶ στακτὴν δρυῖνεν λαβὼν ἔγχες μετὰ ἀνάγκης». σελ. 446, 11 «εἶτα λαβὼν τέφραν ξύλου δρυῖνου καὶ τὸ λεγόμενον θεραπίδιον κτέ.». Ἐν δὲ τοῖς

1 Τί παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐσήμαινεν ἡ λέξις στακτῇ καθ' ἑαυτὴν τιθεμένη θὰ παραστήσωμεν ἀκριβῶς ἐν ἄλλῳ τόπῳ.

Γεωπονικοῖς ἀναγινώσκεται IB', η', 1 «κορίαν ἀμπελίνην βάλε εἰς ὕδωρ». Γ', ζ', 1 «τὴν πίσσαν διὰ στακτῆς κορίας πλύνειν». Γ', γ', 3 «περὶ τὰς ῥίζας στακτῆν ἢ κόνιν ἢ τέφραν ξηράν». IB', η', 2 ἀεὶν τὸ σπέρμα προβρέξῃς εἰς κόνιν ἢ γοῦν στακτῆν ἐκ συκίνης τέφρας». Εὐρίσκεται δ' ἐν αὐτοῖς καὶ κορία βαλανευτική Γ', 29. Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ τὸ κονίαμα καλεῖται στακτῆ ἐν IB', ε', 12 «ὁμαλίζουσιν αὐτὸν κονιάματι ἢ γοῦν στακτῇ, καθάπερ τὰς ληνούς». Πρὸς καὶ Γ' κλην. Τόμ. IB', σελ. 237 «Τίτανος ἡ μὲν ἄσβεστος καίσι σφοδρῶς—Εἰ δὲ πλυθείη, τὴν μὲν δῆξιν ἐναποτίθεται τῷ ὕδατι καὶ ποιεῖ τὴν καλουμένην κορίαν, αὐτὴ δ' ἀδήκτως ξηραίνει». Ἔτι δὲ Σχολ. Ἀριστοφ. Ἀχ. 18 «ὅτι καὶ οἱ κορίαν ἦτοι ἄσβεστον σμύμενοι δάκνονταί τὴν ὀφρύν».

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος στακτῆ, ὅπερ τὴν αὐτὴν τῇ τέφρᾳ ἢ σποδῶς ἔχει δύναμιν, κατ' ἀναξιδασμὸν τοῦ τόνου ἐγένετο στάκτη ἢ, ὡς προφέρεται συνήθως ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ, στάχτη, ὅθεν τὸ θολόσταχτη καὶ σταχτόνερο καὶ σταχτοκολλούρα κτλ. καὶ σταχτερός. Παραδείγματα τοῦ τύπου στάκτη ἐκ τοῦ παρηκμαστός ἑλληνισμοῦ βλέπει τις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 651 Παρ. Ὁ Κοραΐς ἐν ταῖς Ἀτάκτοις γράφει «ΣΤΑΚΤΟΚΥΑΙΣΜΕΝΟΝ. Οὗτος εἶνε ὁ Σποδίτης ἄρτος τῶν παλαιῶν, ἀπὸ τὴν σποδόν, τὴν ὀνομαζομένην σήμερον Στάκτην, διότι ἀπ' αὐτὴν, περιχυμένην με θερμὸν νερόν, σκευάζεται ἡ λεγομένη Ἀλουσία (lessive), τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ὀνόμαζαν Κορίαν στακτῆν, ἢ καὶ ἐλλειπτικῶς Στακτῆν» (Τόμ. Α', σελ. 291. Πρὸς καὶ σελ. 328).

Ἐν τῷ Ὀνομαστικῷ τοῦ Πολυδεύκου Ζ' 39 φέρεται κατὰ τοὺς κώδικας πλημμελῶς «ἀλλὰ καὶ ῥύπος, ὡς Κρατῖνος ὀνόμασεν» καὶ «ἀλλὰ καὶ χάρυπος, ὡς Κρατῖνος ὀνόμασεν» ἀντὶ τοῦ χαλαίρυπος. Παρ' Ἡτυχίῳ ἀναγινώσκεται «Χαλαίρυπος: ὁ τῶν πλυνομένων ἱματίων ῥύπος» καὶ «Χαλάρυπον: τὸ ῥύμμα τὸ ἀπὸ τοῦ νίτρου γινόμενον, ὃ τινες νίτρωμα λέγουσι». Γνωστὸν δ' ὑπάρχει ὅτι συχνάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις μεταπίπτουσιν εἰς ἀλλήλα τὰ ΑΙ καὶ Ε. Ἴδε Λόγιον Ἑρμῆν Τόμ. Ε', σελ. 132 κέξ.

Καὶ τοῦ οὗρου ἐποιοῦντο χαΐτιν οἱ γυναιεῖς πρὸς πλύσιν τῶν ἱματίων, ὡς διδασκόμεθα ἐκ τῶν τοῦ Μνησιθέου παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 484, α' ἀπὸ δὲ ἀφ' ἡμῶν διγθούμενον οὗρον ἐστὶ δριμύ: τὸ γὰρ ἱμάτιον τούτῳ χρώμενοι ῥύμματι πλύνουσιν οἱ γυναιεῖς». Πρὸς καὶ Στράβ. σελ. 164 «Εἰ μὴ τις οἴεται πρὸς διαγωγὴν ζῆν τοὺς οὖρον λουμένους ἐν δεξαμεναῖς πλαιομένῳ καὶ τοὺς ὀδόντας συγκουμένους καὶ αὐτοὺς καὶ τὰς γυναιεῖς αὐτῶν, καθάπερ τοὺς Καντάβρους φασι καὶ τοὺς ὁμόρους αὐτοῖς. Καὶ τοῦτο δὲ καὶ τὸ χαμυνεῖν κοινὸν ἐστὶ τοῖς Ἰβήροις πρὸς τοὺς Καλτούς».

Τὸ τοῦ Θεοφράστου π. Φυτ. Ἱστορ. Θ', θ', 3 αἰτ' οἷνῳ δεύσαντες τροχίσκους ποιοῦσιν ὥσπερ τῆς τρυγῆς ἢ ρυπτόμεθα σαφῶς, νομίζομεν, μανύει

ὅτι καὶ ἐκ τῆς τρυγῆς παρεσκευάζον οἱ παλαιοὶ ῥύμια. Πρὸς καὶ Γαλην. Τόμ. ΙΒ', σελ. 471 «ἄλλες γὰρ καὶ χαλκίτις καὶ ἡ κεκαυμένη τρυξ οἴνου καὶ σκανδαρχή καὶ ἡ ἀκατάσβεστος πίτanos ἰσχυρότατα ταῖς δυνάμεσι φάρμακα θερμαίνοντά τε καὶ δάκνοντα καὶ διαφοροῦντα» καὶ Σωραν. σελ. 301 «τρυγὶ οἴνου κεκαυμένη—περιτμήζαντα ἡρέμα τοὺς τόπους».

Η ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΔΟΥΛΕΙΑ

ΚΑΙ Η ΔΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΣ ΑΥΤΗΣ *

§ 4.

Ἀσχολίαι τῶν δούλων. Θέατρα.

*Artem magnificent, artificem nolant.

(fertul. de Spect. c. 22.)

Οἱ δοῦλοι, ὡς παρετηρήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἐνησχολοῦντο κατ'ἀρχάς ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ τὰς διαταγὰς τῶν κυρίων εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, ἢ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν δεσποινῶν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ οἰκιακοῦ βίου καὶ ἀπετέλουν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς οἰκογενείας. Ἀλλὰ τῆς πολυτελείας αὐξανούσης καὶ τοῦ χρόνου προϊόντος, οἱ δοῦλοι ἐχρησίμευον εἰς τὰς ἡδυπαθείας τῶν δεσποτῶν, εἰς τὴν κομμωτικὴν, εἰς τὴν μαγειρικὴν, εἰς τὰ δεῖπνα, εἰς τὰ λουτρά, εἰς τοὺς δημοσίους περιπάτους, καὶ εἰς τὰς ἄλλας μυρίας ἀνάγκας βίου ἐκτεθλημένου καὶ ἐκνευρισμένου. Οἱ δοῦλοι δὲν ἠδύναντο ἐπομένως νὰ εἴνε ἠθικώτεροι δεσποτῶν διεφθαρμένων καὶ εὐκόλως παρείχον ἐαυτοὺς ἔργα τῶν ἡδονῶν τοῖς κυρίοις. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κύριοι ἐθεώρουν τὴν ἐργασίαν βάνυσον καὶ δουλικήν, πᾶσα ἐργασία ἦτο ἔργον τῶν δούλων. Ἐκαστος πλούσιος οἶκος ἔχει ἐκ τῶν πολυαρίθμων δούλων ἐργάτας παντοειδεῖς καὶ αὐτὴ ἡ βιομηχανία εἶνε ἀποκλειστικὸν ἔργον τῶν δούλων. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας καὶ αὐτὰς τὰς ἐπιστήμας καλλιμεργοῦσιν οἱ δοῦλοι. Ὁ κύριος περιφρονῶν τὰ πάντα ἀπῆτει παρὰ τῶν δούλων ὅτι αὐτὸς δὲν ἐγνώριζεν. Ἐάν τις ἤθελε νὰ ἐπιδειχθῇ ἐνώπιον ὁμίλου φίλων ἐπὶ δεινότητι σοφίας, ἔπραττε τοῦτο διὰ τῶν δούλων. Ἐντεῦθεν ὁ Καλβίσιος ἐπλήρωσεν ἑκατὸν χιλιάδας σεστερτίων (25000 φρ.) ἀντίτιμον ἑνδεκα δούλων, ὧν ὁ μὲν ἐγνώριζε τὸν Ὅμηρον ἀπὸ στήθους, ὁ δὲ τὸν Ἡσίοδον, οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν Λυρικοί. Ἐάν ἐν τοῖς δεῖπνοις ἀπῆτοῦντο στίχοι ποιητικοί, ὁ κύριος ἀπετείνετο πρὸς τοὺς παρ' αὐτῷ δούλους. Ἡἴδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι δοῦλοι ἦσαν οἱ διδάσκαλοι, δοῦλοι οἱ παιδαγωγοὶ καὶ ὅτι οἱ γονεῖς ἐξελέγοντο τοὺς οἰνόφλυγας καὶ πάσης κακίας μεστοὺς εἰς τὸ σπουδαῖον ἔργον τῆς παιδαγωγίας.

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 100 καὶ τέλος.